

Πλεῖστα ὅσα πειράματα, ἀναγόμενα εἰς τὴν φυσιολογίαν τοῦ κεντρικοῦ νευρικοῦ συστήματος, ἀποδεικνύουσιν ὅτι αὐτὴ ἡ μέτιη ἡ προσωπικὴ ἥμῶν ἀτομικὴ βούλησις εἶναι μόνον ἡ ὑψηστη βαθμὸς μιᾶς ἐν τῇ βούλῃσει τερματιζομένης ἔξελίξεως, ἥτις ἀπὸ τῶν ἀπλουστάτων βούλητικῶν μονάδων ἀγει διὰ διαφόρων ἐνδιαμέσων βαθμίδων εἰς τὴν ἔξειλιγμένην ταύτην βούλησιν, οὕτως ὡστε ἡ ἐπάνοδος ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς βούλησεως εἰς ἀπλουστέρας βούλητικὰς μονάδας ἐπιβεβαιοῦται ἐν μέρει. Ἰδίως τὰ φαινόμενα ἔκεινα, ἀτινα παρατηροῦνται κατὰ τὴν ἀφαίρεσιν μερῶν τινων ἢ ὅλοκλήρου τοῦ ἐγκεφάλου τῶν ζῴων, δύνανται ν' ἀναχθῶσι φυχολογικῶς μόνον εἰς τινὰ συνεχῆ ἐνέργειαν τῶν κατωτέρων βούλητικῶν μορφῶν. Ἡ περίστασις, ὅτι τὰ φαινόμενα ταῦτα δύνανται νὰ θεωρηθῶσι συγχρόνως ἀπὸ φυσιολογικῆς ἀπόψιθεως ὡς πολύπλοκοι ἀνατλαστικαὶ κινήσεις, δὲν ἀποτελεῖ δικαιολογημένην κατὰ τῶν εἰρημένων ἐνστασιν, διότι αἱ ἀπλαῖ ἐνέργειαι τῆς βούλησεως φυσιολογικῶς ἔξεταξόμεναι δημιουργοῦνται μάλιστα πρὸς τὰς ἀνατλαστικὰς κινήσεις. Σύναμα δὲ αἱ προμητεῖσαι ἐμπειρικὰ γνώσεις παρέχουσι εἰς ἡμῖν τὸ ἐνδόσιμον νὰ εἰκάστωμεν, ὅτι ἡ αὐτὴ σχέσις τῶν κατωτέρων πρὸς τὰς ἀνωτέρας βούλητικὰς μονάδας, ἵνα εὐδίσκομεν κατὰ τὴν ἔξελιξιν τῶν μορφῶν τῆς πραγματικῆς συνολικῆς βούλησεως, προταρασσαμένεται ἐν τῇ ἔξελίξει τῆς προσωπικῆς ἀτομικῆς βούλησεως. Άι κατόπιν δικεῖναι βούλητικαὶ μονάδες, αἵτινες ἀπομένουσι μετὰ τὴν ἀρσιν τῆς προσωπικῆς ἀτομικῆς βούλησεως, δὲν εἶναι ἀνεξαρτήτως αὐτῆς ὑφιστείμεναι, ἀλλ' εἰς αὐτὴν ὑποεπειγμέναι μονάδες, τουτέστι μερικαὶ δυνάμεις τοῦ προσωπικοῦ βούλεσθαι, ἐφ' οἷον ὑφίσταται τοῦτο. Άι δυνάμεις αὗται δύνανται οὐχ ἥτεον νὰ ἐνεργῶσιν ἀνεξαρτήτως αὐτοῦ ἐν τινὶ εἰς αὐτὰς ἀνηκούσῃ σφιλορεὶς κατωτέρως βούλησθεως¹.

δ'. Γενικαὶ ἀπόψεις, ἀφορῶσαι εἰς τὴν ὄντιογικὴν σύνδεσιν τῶν κοσμολογικῶν καὶ τῶν φυχολογικῶν ιδεῶν τῆς ἐνότητος.

Ἐὰν ἡ κοσμοθεωρία, εἰς ἣν ἀγει ἡ παλινδρομικὴ εαφωνούθησις τῆς ὄντολογικῆς σκέψεως, συντελῆται τῇ συγχρόνῳ καθοδηγήσει τῆς τε κοσμολογικῆς καὶ τῆς φυχολογικῆς ίδεας, δυναίμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα, ὅτι ὁ κόσμος δέον νὰ νοῆται ὡς ἀπειρός τις πληθὺς ἀπολύτων ἀτόμων, ὃν ἔκαστον παρίσταται μὲν

1. Πρεβλ. W. Wundt, Grundzüge der physiol. Psychologie I. σελ. 216, 267 καὶ ἀφεξῆς καὶ σελ. 287.

άντικειμενικῶς ὡς σχέσις ὑλικοῦ τινος σημείου πρὸς ἄλλα παρόμια σημεῖα, τυγχάνει ὅμως, λαμβανομένης ὑπ' ὅψιν τῆς ίδιας εἰαυτοῦ φύσεως, ἀπλῇ βουλητικῇ μονάς καὶ διὰ τῆς ἀμοιβαίας σχέσεως αὐτοῦ πρὸς ἄλλας διοικητικές μονάδας ὥσαύτως *αἰσθητικὴ μονάς* (Empfindungseinheit). "Οντως δὲ ἡ παραδοχὴ αὕτη ἀποτελεῖ, τροποποιουμένη εἰς τινα σημεῖα, τὸ ἔρεισμα μεταφυσικῶν τινων κοσμοθεωριῶν, διαμιορφωθεισῶν ίδιᾳ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τοιαῦται ἀπόπειραι ἐκτείνονται ἀπὸ τῆς κατὰ τὸν Φίδιον αἰδομένης φοτῆς πρὸς συνένωσιν τῆς μονάδος τοῦ Λεῖψιντον μετὰ τοῦ ἀτόμου, μέχρι τῆς θεωρίας τῶν αἰσθανομένων ἀτόμων, τῶν οὗτοι δὴ καλουμένων «πρωτοτλασματικῶν ψυχῶν» (Plastidulseelen), καὶ ἄλλων φανταστικῶν συλλίψεων τῶν ἱμιετέρων ἥμερῶν. Ἐλλος δέ τον ὁρθὴ καὶ ἀγιραντεῖται ἡ παραδοχὴ αὕτη εἰς τὴν ἐπιπόλαιον σκέψιν, οἵτις νομίζει, ὅτι ἐλύθησαν προστηκόντως τὰ προβλήματα, ἐπειδὴ ἀπλῶς μετηνέχθησαν ἐκ τῶν γεγονότων τῆς ἐμπειρίας εἰς τὰς θεοθέσεις, αἵτινες δέονταν νὰ ἐρμηνεύσωσι τὰ γεγονότα ταῦτα, τόσον εἶναι ἀβάσιμοι ὡς πρὸς τὴν ἐπιστημονικὴν λογικήν. Ἐν τῇ εἰρημένῃ παραδοχῇ ταύτῃ ἐμφιλοχωρεῖ καταφανίς τις ἀντιφυσικής, προερχομένη ἐκ τῆς συγχύσεως ἐντελῶς ἔνεων πρὸς ἄλληλας ἀπόψεων. Οὗτοι δυνάμεθα μὲν νὰ νοήσωμεν κατὰ τίνα τρόπουν ἀπομόνων τι διὰ τῆς σχέσεως αὕτην πρὸς ἄλλο τι ἀτομον δύναται νὰ μεταβάλῃ τὴν τοπικὴν αὐτοῦ θέσιν, δοθέντος ὅτι ἔκαστον ἀτομον καθορίζεται μόνον διὰ τοιούτων ἔξωτερικῶν σχέσεων ἔναντι ἄλλων ἀτόμων· οὐδαμῶς ὅμως θὰ δυνηθῶμέν ποτε νὰ νοήσωμεν τὸν τρόπον, καθὼς δην ἀπομόνων τῆς ὑποκειμενικῆς ὑπάρχεως ἄλλου τινὸς ἀτόμου, τουτέστι τὸ πῶς ἔξωτερική τις σχέσις μεταβάλλεται εἰς ἔσωτερικήν ἐνέργειαν. Ἡ προώτη θεσις αὕτη ἐλέγχεται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἥμαρτημένη, ἐν λάβωμεν ὑπὸ ὅψιν, ὅτι αἱ τελικαὶ ίδεαι τῆς ἐνότητος τῆς κοσμολογικῆς καὶ τῆς ψυχολογικῆς ἔρεύνης δύνανται μὲν νὰ θεωρηθῶσιν ὡς *συνεξαρτώμεναι*, οὐδέποται ὅμως ὡς *δμοιαι* πρὸς ἄλληλας. Λιότι ἀκριβῶς ἡ ψυχολογικὴ εἶναι διάφορος τῆς κοσμολογικῆς ἀπόψεως, δὲν δύνανται δὲ αἱ ἀπόψεις αὕται νὰ μεταβληθῶσιν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἀποψιν, καθὼς εἶναι ἀδύνατον νὰ μετατραπῆσι πραγματικὰ καὶ φανταστικὰ ποσά· διὸ ἀπλῆς προσθέσεως εἰς ἐν ἀθροισμα. "Ως πρὸς τὰς βουλητικὰς μονάδας εἶναι δυνατὴ μόνον ἡ ὑπαρχεῖται ἔσωτερικῶν, ὡς πρὸς δὲ τὰ ἀτομα ἡ ὑπόστασις μόνον ἔξωτερικῶν σχέσεων. Δύο βουλήσιες ἐμπεριέχουσαι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ περιεχόμενον θ' ἀπετέλουν

μίαν καὶ τὴν αὐτὴν βούλησιν. Μόνον ὅταν αἱ τελικαὶ βουλητικαὶ μονάδες θεωρηθῶσιν ὡς διακεκριμέναι ἀπ' ἄλληλων, δύναται νὰ ὑπάρξῃ πολυσχιδές τι εἶναι, ἀμοιβαία σχέσις μεταξὺ τῶν βουλῆσεων καὶ διὰ ταύτης ἔξελιξις τις ὑπερτέρων βουλητικῶν μονάδων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἀμοιβαία αὕτη σχέσις συνίσταται ἐν τῇ αἰσθήσει καὶ τῇ συνδέσει αὐτῆς μετά τινος ἀτομικῆς βουλῆσεως εἰς παραστατικὴν ἐκέργειαν, δίδεται σύναμα καὶ ὁ δρός τῆς αὐτοσυναισθήσεως ἔκεινης, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὅποιας δύναται νὰ ἔξελιχθῇ μία συνείδησις καὶ μετ' αὐτῆς λογική τις τῶν παραστάσεων διεργασία. Ἐν τῇ παραστατικῇ λειτουργίᾳ γίνονται μὲν τὸ πρῶτον συγχρόνως ἀντιληπταὶ αἱ τῆς εἰρημένης ἀμοιβαίας σχέσεις προερχόμεναι ἐνέργειαι τῆς ἀτομικῆς βουλῆσεως ὃς ἐστερεωθὲν γεγονὸς αὐτῆς ταύτης τῆς βουλῆσεως, αἱ σχέσεις διμοσιαύτης πρὸς ἄλλοτριας βουλῆσεις νοοῦνται ὃς καθαρῶς ἐξατερμικαὶ σχέσεις, χάριν τῶν ὅποιων παρέχεται ἐν πρώτοις κατὰ τοὺς νόμους τῆς διαπλάσεως τῶν παραστάσεων ἡ ἀμεσος ἀντίληψις τοῦ χώρου καὶ τοῦ χρόνου, εἴτα δὲ ἡ ἐννοια μᾶς πρὸς τὴν ἀντίληψιν ταύτης ἀντιστοιχούσης ἐκτιτικῆς διατάξεως, ἀμφότερα δὲ ταῦτα παρέχονται ὡς βοηθητικὰ μέσα. Τοιουτοτρόπως ἐνταῦθα ἡ ἐκ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν βουλῆσεων προερχομένη ἐνέργεια τῆς προσωπικῆς ἀτομικῆς βουλῆσεως ἀπεδόθη εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν προσωπικὴν βούλησιν, ὃς ἐὰν ἦτο ίδιος αὐτῆς προσδιορισμός. Πάντα τὰ λοιπὰ ἀπετονται τῆς παραστατικῆς ἐνεργείας, ὃς τινος ἐν ταῖς μορφαῖς τῆς αἰσθησιακῆς ἀντίληψιεως δεδομένης διατάξεως ἀντικειμένων, ὃν οὐδὲν στοιχεῖον δίδεται ἀνευ ἀντιφάσεων εἰμιὴ ἡ ἐν λόγῳ ἐξατερμοὶ διάταξις αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα τὸ ἔργον τῆς νοήσεως θὰ συνίσταται εἰς τὸ ἔξῆς ἐν τῷ βαθμαίῳ διαποχωρισμῷ τῶν ἐννοιῶν τῶν ἀντικειμένων τούτων ἐκ τῶν ἀρχικῶς ἐν αὐταῖς ὑφισταμένων ὑποκειμενικῶν συστατικῶν στοιχείων καὶ ἐν τῇ ἐπικαναγωγῇ τῶν ἐν λόγῳ ἐννοιῶν εἰς τὸ καθαρῶς ἀντικειμενικὸν περιεχόμενον αὐτῶν. Ὡς τοιοῦτον δὲ περιεχόμενον ἐναπομένει ἀμοιβαία τις σχέσις μονάδων, αἵτινες, αὐταὶ καθ' εαυτὰς προσδιορίζονται ἐξωθεν, τουτέστι διὰ τῆς διατάξεως των πρὸς ἄλληλας.

Ἄν δινωτέρω μνημονευθεῖσαι σχέσεις δὲν ἀποκλείουσιν, ὥσπερ κάμνωμεν χρῆσιν πανταχοῦ, ἐνθα κατὰ τὴν διαπραγμάτευσιν καθαρῶς ἐμπειρικῶν προβλημάτων πρόκειται περὶ καταφανοῦς τινος ἀλληλεπιδράσεως μεταξὺ φυσικῶν καὶ φυχικῶν ἐνεργειῶν, ἀπόγινες τινος, ἢτις φαίνεται μὲν ἐξατερμικῶς παρεμπερόής πρὸς ἐκεῖνον τὸν ἐκ τινος συνδέσεως ἀμφοτέρων τῶν ἀπόφευκη τῆς φιλοσοφικῆς

μελέτης τοῦ αόστιου προωθήμαντα τρόπον τῆς σκέψεως, ἀλλ' ήτις πράγματι τοποῦτον ἀπέχει τοῦ τρόπου τούτου, ὅσον διαφέρουσιν ἀλλήλων τὰ ἐμπειρικὰ καὶ τὰ μεταφυσικὰ θέματα. "Αμα ὡς δηλούντι διριστιμέναι τινὰ φαινόμενα ἀνήκουσι συγχρόνως εἰς τὰ πεδία τῶν δύο εἶδων ἐπιστημῶν ἔκεινων, ἐπὶ τοῦ ἑδάφους τῶν διοῖσιν εὑρίσκονται αἱ εἰρημέναι ἀπόψεις, τουτέστιν εἰς τὸ πεδίον τῆς ψυχολογίας ἀφ' ἐνὸς καὶ εἰς τὸ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, ἵδια δὲ εἰς τὸ πεδίον τῆς φυσιολογίας ἀφ' ἑτέρου, ἐννοεῖται οὐκοθεν, ὅτική ἔρευνα ὡς πρὸς ἑκατέραν τῶν ἐν λόγῳ διψεων δέον νὰ συντελεσθῇ οὐμφώνως πρὸς τὰς ἀπαξ προσληφθείσας ἀπόψεις, εἰς ἃς κατίσταινται στροσιαριόζεται συγκριτική τις μελέτη τῶν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν διψεων τούτων συναχθέντων πορισμάτων. Ἐν τῷ τελευταῖον θέματι δέον, ὡς εἰκός, νὰ συσχετίσωμεν τὰ διὰ τῆς ψυχολογίας ἀναλύσεως εὑρεθέντα ψυχικὰ γεγονότα πρὸς τὰ διὰ τῆς φυσιολογίας ἀναλύσεως ἀποκολυφθέντα φυσικὰ φαινόμενα καὶ τὰνίσταλιν. Τὴν κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον διαμορφουμένην ἀποφίνια συγκριτικῆς ἔρευνης καλοῦμεν **ψυχοφυσικήν**. Ἐννοεῖται ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἡ ἀποφίνια αὕτη εἶναι ἐξ Ἰσού καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐννοιαν καθαρῶς ἐμπειρική, ὅπως καὶ ἡ διαίρεσις τῶν ἐπιστημονικῶν οἰλίδων, ἐξ ἣς προέκυψεν αὕτη. Ἡ ἐνδεχομένη ὑπόστασις τοιαύτης τινὸς ἀπόψεως στηρίζεται ἐκ τῆς τελευταίας της ἀναλύσει ἐν τῆς ἀδιαστάστου ἐκείνης ἐνότητος τοῦ σωματικοῦ καὶ τοῦ ψυχικοῦ βίου, ἐξ ἣς καὶ ἡ μεταφυσική λαμβάνει τὴν παράτρουνταν αἵτις πρὸς τὴν τὰ ὄρια τῆς ἐμπειρικῆς ἔρευνης ὑπερεπηδῶν τατινδρόμησιν. Ἐν τούτοις τὸ μεταφυσικὸν τοῦτο θέμα οὐδὲν κοινὸν ἔχει ἐν γένει πρὸς τὴν μέθοδον ἐκείνην τῆς ψυχοφυσικῆς ἔρευνης, ἥτις αὐτὴ καὶ ἡ ἐκείνη πρὸς οὐδεμίαν ἀνταποκρίνεται ἐνιαίων ἀποφίνησιν, ἀλλ' ἥτις εἶναι ἀπλοῦς συνδυασμὸς δύο ἀνομοίων τρόπων παρατηρήσεως, ἐπιδιώκων τὴν ἐπίτευξιν πρωτικῶν σκοπῶν. Τοιουτοτρόπως ἡ ἀρχὴ τοῦ «ψυχοφυσικοῦ παραλληλισμοῦ» διαπιλογεῖται προστηρόντως μόνον ἐφ' ὅσον νοεῖται ὡς συγκριτικὴ συσχέτισις τῶν πορισμάτων τῆς ψυχολογίας καὶ τῆς φυσιολογίας ἀναλύσεως. Ἄλλ' ἡ ἀρχὴ αὕτη ἀποβαίνει αὐθισμότος καὶ πρὸς ἐκείνην ἀντιφάσουσα προσαγωγὴ τῶν δύο *κατ' διαφόρων μορφῶν ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως εἰς γίαν οὔτε πρὸς τὴν ἐμπειρικὴν οὔτε πρὸς τὴν φιλοσοφικὴν ἀναγκαιότητει *ἀντιπατιλινομένην* ίδεαν τῆς ἐνότητος, ἅμα ὡς μεταβίληθῇ αὕτη εἰς δινολογικὴν ἀρχήν. Ἐν τούτοις ἡ σύγχυσις αὕτη ἐξήστησεν ἐν τὴν μελέτην τοῦ ζητήματος, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν σχέσιν τοῦ σώματος πρὸς τὴν ψυχήν, οὐχὶ σπανίως μοιραίαν.*

ἐπίδρασιν. Ἐφ' ἐνδεικόντες διατελοῦντες ὥπος τὴν ἐπίδρασιν τῆς μεταφυσικῆς τοῦ Σπινδᾶ παρεπλανήθησαν ὑπόλαβόντες ως ἀμέσως μεταφυσικὰς τὰς ἐμπειρικὰς σχέσεις, εἰς ὃν τὴν παραδοχὴν ἔγαγεν αὐτοὺς τὸ ἀντικείμενον αὐτὸν τοῦτο. Ἐφ' ἐτέρου δὲ οἱ φιλόσοφοι ἐκεῖνοι, οἵτινες μὲν μεγαλύτερον ἐνδιαφέροντας ἀσχολοῦνται περὶ τὰ μεταφυσικὰ ἢ περὶ τὰ ψυχολογικὰ ζητήματα, δὲν κατενόησαν ἐκ τῶν προτέρων, ὡς πρός τινα σημεῖα, τοὺς διαφόρους τρόπους τῆς ἐν λόγῳ ἐρεύνης¹.

ε'. Αἱ μεταφυσικαὶ βουλητικαὶ μονάδες καὶ ἡ ἔννοια τῆς μονάδος.

Ἐάν τις τὰς τελευταίας ταύτας ἐνότιτας τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας καὶ τῆς φυσικῆς αἰτιότητος ἴθελε παλέσσει μονάδας, ή δυομασία αὐτῇ δὲν θὰ ἐφαίνετο ἀκατάλληλος, ἐφ' ὅσον ή εἰς τὰς μονάδας ἀφορῶσα ἔννοια τοῦ Λεϊβνιτίου καθορίζει πράγματι ταύτας μὲν ὡς παθαρῶς πνευματικὰς δυνάμεις, τὴν δὲ φύσιν θεωρεῖ ὡς ἔξωτερικὴν φαινομενικὴν μορφὴν τῶν πνευματικῶν τούτων δυνάμεων. Ἐν τούτοις ὑπάρχει ἐνταῦθα οὐσιώδις τις διαφορά, ἵτις, ὡς αἴρουσσα ἰδιότητά τινα, ἀδιασπάστως συνδεομένην πρὸς τὴν ἔννοιαν τῆς μονάδος, ἔξαφαντεῖ αὐτὴν ταύτην τὴν ἐν λόγῳ ἔννοιαν. Αἱ μονάδες εἶναι δρῶσαι οὐσίαι καὶ ἐν ᾧ δικόμη περιπτώσει ἡ ἐνέργεια εἶναι δρχικῶς ἐμφύτος εἰς αὐτάς, ὡς διισχυρίζεται δὲ Λεϊβνίτιος, ή ἂν προσδιδεται εἰς αὐτὰς ἔξωθεν, ὡς πρεσβεύει δὲ "Ἐρβαρτ, ή ἂν η ἐνέργεια αὕτη προκύπτῃ ἐκ πάσης τῆς σχέσεως αὐτῶν πρός τινα ὑπόστατικὴν αἰτίαν τοῦ ιδίου, ὡς παραδέχεται δὲ Lotze. Πάντως ἀπαιτεῖται ἐνταῦθα, δπως, καὶ ἂν δικόμη νοήσωμεν ὡς ἀρθεῖσαν τὴν εἰρημένην ἐνέργειαν, παραδεχθῶμεν τὴν ὑπάρξιν τῆς εἰς τὴν ἐνέργειαν ταύτην ἀσιούσης οὐσίας ἀπαιτεῖται δηλονότι, δπως ἀποδώσωμεν εἰς αὐτὴν ἰδίον αὐτοτελές εἶναι (εἰς Tütsichsein), οὐ δινευ οὐδεμίᾳ θὰ ἡδύνατο ποτε νὰ ὑπάρξῃ ἐνέργεια. Λιὸν τῆς παραδοχῆς ταύτης παρίσταται ἀπλῶς η ἐν λόγῳ ἀποφίσ ὡς μεταφυσικὸς μετασχηματισμὸς τῆς ἐμπειρικῆς ἔννοιας τοῦ δυτος. Ἡ δρῶσα οὐσία πρέπει νὰ εἶναι ποιό τις ὑπόστασις ἀνεξαρτήτως τῶν ἐνεργειῶν της. Καὶ ἐν τούτοις η ὑπόστασις αὕτη δὲν δύναται νὰ δρισθῇ ἄλλως η ὡς ἐνέργεια. Αἱ δύο αὗται στιγμαὶ δύνανται τότε μόνον νὰ διακριθῶσιν ἰδεατῶς ἀπ' ἀλλήλων, δταν αὕτη αὕτη η ἔννοια τῆς ἐνέργειας συνδέεται μόνον πρὸς ἔξωτε-

(1) Πρβλ. μερ. VI II. 3 καὶ 4.

ρικάς σχέσεις, τουτέστιν ἐν τῇ κοσμολογικῇ θεωρίᾳ, ἐν ᾧ τὸ ἀτομον συνενοῖ ἀκριβῶς τὰς εἰρημένας στιγμάς, ἢτοι τὴν στιγμὴν τῆς ἐνεργείας ἐπὶ ἄλλων ἀτόμων καὶ τὴν τοῦ χώρου, ἀπὸ τοῦ δποίου ἀπορρέει ἥ ἐν λόγῳ ἐνέργεια. Ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἐναπομένει ἀποκλειστικῶς ὃ διὰ τῶν σχέσεών του πρὸς ἄλλα ἀντικείμενα καθοριζόμενος χῶρος ὡς ὑποστατικὸν στοιχεῖον μετὰ τὴν ἀρσιν δλοκλήρου τῆς πραγματικῆς ἐνεργείας. Ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ὡς τοιαύτη αὐτοτελής οὖσα ἐναπομένει εἰς τὰς μονάδας, αἵτινες νοοῦνται ὡς μὴ ἐν χώρῳ ὑπάρχουσαι δυτότητες, οὓδαμῶς δύναται γὰρ νοηθῆ.

Τοιούτοις πρὸς τὴν εἰς τὴν οὖσαν ἀφορῶσαν ἀντίληψιν ἀντιστρατεύεται ἐτέρα τις, ἢτις δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς περιτέρῳ συνεπής διαμόρφωσις τοῦ ὑπὸ τοῦ Ήντιε ἀρξαμένου καὶ ὑπὸ τοῦ Καντίου ἀναπτυχθέντος κριτικοῦ ἐλέγχου τῆς ὑποστατικῆς ἐννοίας τῆς ψυχῆς. Συμφώνως πρὸς τὸν εἰρημένον κριτικὸν ἔλεγχον τὸ κατηγόρημα τῆς ἐνεργείας δὲν συνδέεται μόνον πραγματικῶς μὲ τὴν προϊστοτιθεμένην τελικὴν ἐνότητα, — τοῦθ' ὅπερ παραδέχονται αἱ πλεῖσται τῶν εἰς τὴν οὖσαν ἀφορῶσῶν θεωριῶν, — ἀλλὰ καὶ συνταυτίζεται *Ιδεατῶς* πρὸς τὴν ὑποστατικὴν τῆς ψυχῆς ἐννοιαν, οἵτις ὡστε τοῦτο δὲν δύναται νὰ νοηθῇ πλέον ὡς κατηγόρημα. "Ἐνεκεν τῆς μεταβολῆς ταύτης τοῦ ὑποτιθεμένου κατηγορήματος εἰς ίδιαν οὖσαν τὸν μονάδων, δὲν δύναται εἰς αὗτὰς νὰ ἐφαρμοσθῇ πλέον αὐτὴ ἥ αὕτη ἥ ἐννοια τῆς οὖσας, διότι ἀπὸ τοῦ κατηγορήματος τούτου ἐλλείπει τὸ οὔριον αὐτῆς χαρακτηριστικὸν γνώρισμα, ἢτοι τὸ μόνον, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἐννοιαν ταύτην κατὰ τὴν γενικὴν σημασίαν αὐτῆς. Ἡλλείπει δηλαδὴ ἀπὸ τοῦ ἐν λόγῳ κατηγορήματος ἥ *σταθερότης*. Ἡ σταθερὰ οὖσα εἶνε μία ἐπὶ τῇ βάσει τῆς παραστατικῆς ἥμιῶν ἐνεργείας ἐξελισσομένη ἐννοια, ἢτις γεννᾶται ἐκ τοῦ ἀμοιβαίου καθορισμοῦ τῶν βουλήσεων καὶ ἢτις δὲν προηγεῖται τοῦ καθορισμοῦ τούτου. Ἐν τῷ ἀμοιβαίῳ δὲ καθορισμῷ τούτῳ δὲν εἶνε πάλιν ἥ βούλησις, ἢτις ἀπαιτεῖ τὴν ὑπόστασιν σταθεροῦ τινος φορέως, ἀλλ' ἥ *σταράστασις*. Ἐν τῇ παραστάσει ἀπαντῶσι βεβαίως μόνον σχετικῶς σταθερὰ ἀντικείμενα, ἀτινα διακρίνονται ἀκριβῶς διὰ τῆς ἀντιθέσεως αὗτῶν πρὸς τὴν ἡμετέραν ψυχικὴν ἐνέργειαν, ἢτις οὐδέποτε δύναται νὰ εἶνε σταθερά. Τὴν ἐννοιαν *ἀπολύτου* τινὸς σταθερότητος τῶν ἀντικείμενων καὶ σὺν αὐτῇ τὴν πραγματικὴν τῆς οὖσας ἐννοιαν ἀποκτῶμεν τὸ πρῶτον διὰ τῆς διανοητικῆς κατεργασίας τῶν μνημονευθεισῶν ἐκείνων σχετικῶς σταθερῶν παραστάσεων. Ἡ διαμόρφωσις τῆς εἰρημένης ἐννοιας συμπίπτει οὕτως ἐξ δλοκλήρου πρὸς

τὴν γένεσιν τῆς καθαρᾶς ἐννοίας τῶν ἀντικειμένων, καθ' ἣν τὸ ἀντικείμενον οὐδὲν ἔτερον εἶναι εἴμην ἐξωτερική τις σχέσις μονάδων, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ καθορισθῶσιν ὡς πρὸς τὴν ίδιαν αὐτῶν ὑπόστασιν. "Οθεν ἡ καθαρὰ ἐννοία τῆς οὐσίας ἀνηλλαγή, τὸ πρῶτον τῶν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ὄντος (Dingbegriff) ἐμφιλοχρούντων ἀκόμη ἐλαττωμάτων, δτε ἀπὸ τῆς παραστάσεως ἐξηφανίσθησαν πάντι τὰ στοιχεῖα ἔκεινα, ἀπερ κατά τινα τρόπον συνέδεοντο πρὸς τὸ ἐνεργεῖν καὶ στάσχειν τοῦ ὑποκειμένου. Οὗτος ἡ οὐσία ἀποτελεῖ πλήρη ἀντίφασιν πρὸς τὴν δρῶσαν βούλησιν. "Η μὲν βούλησις εἶναι διηλονότι ἀδιάπτωτος ἐνέργεια, ἡ δὲ οὐσία συνεχῆς ἀδράνεια, οὐχὶ ὅμιτος αὐτὴ καθ' ἐκεῖνην, ἀλλὰ μόνον ὡς πρὸς τὰς ἐξωτερικὰς αὐτῆς σχέσεις μετ' ἄλλων παροιμίων ἀδράνουσῶν οὐσιῶν. "Οθεν πᾶσα ἐνέργεια τῶν οὐσιῶν δὲν εἶναι πραγματικὴ ἐνέργεια, ἀλλὰ μόνον μεταβολή τις ἐξωτερικῶν σχέσεων, ἢν συνεπείᾳ ἀσφαλιμένης τυνὸς μεταφορᾶς τῆς ίδιας ἡμῖν βούλητικῆς ἐνεργείας εἰς τὰ συνοδεύοντα ταύτην ἐξωτερικὰ γεγονότα καὶ τῆς περαιτέρῳ μεταφορᾶς αὐτῶν εἰς ἄλλα παρόμοια γεγονότα, καλοῦμεν ἐνέργειαν. "Οπως ἡ βούλησις εἶναι ἡ ἀπολύτως δρῶσα, οὕτω καὶ ἡ σταθερὰ οὐσία εἶναι, κατὰ τὴν ίδιαν ἐκεῖνης ἐννοίαν, ἡ ἀπολύτως ἀδράνοσσα ἀρχή. "Ἐν τούτοις, ἐπειδὴ εἰς ταύτας τὰς ἐν τῆς βαθμίας διαρρέοντας τῶν ἐννοιῶν προσαρέσσας ἀντιθέσεις ἡ δρῶσα ἀρχὴ εἶναι ἡ προγενεστέρα, ἥπερ ὅσουν ἡ ἐννοία τῆς οὐσίας δύναται νὰ παραχθῇ ἐπ τῆς ἡμιτέρης διενοητικῆς τῶν ἀντικειμένων κατεργασίας, οὐδέποτε δριός ἡ νόημος ἡμῶν ἐκ τῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας, οἱ βούλητικά ἔκεινα μονάδες, εἰς οὓς ἐπανάγει ἡμῖν ἡ ὄντολογική παλινδρόμοις, δὲν εἶναι δρῶσαι οὐσίαι, ἀλλ' ἐνέργειαι δυνάμεις νὰ παριεγέγωνται οὖσίας.

"Η ἀντίληψις αἵτινη προσπάτει εἰς τινας δυοχέρειαν, ἥπερ αἴρεται κατ' ἐπιέρασιν ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς μονάδος. Κατὰ τίνας τρόπον θὰ δυνηθῶμέν εστε νὰ νοήσωμεν δρῶσας δυνάμεις μὴ οὐνδεομένας πρός τινα ἀπὸ πάσης μεταβολῆς ἀπηλλαγήνην βίσσου; Πῶς θὰ εἶναι εποτε δυνατή ἡ σχέσης μεταβαλλομένων ἐνεργειῶν ἐν βούλητικῇ τινι ἐνότητι, ἐὰν αὐτὴ αὐτὴ ἡ βούληται ἐνότητες δὲν ἔχουσιν διαρρέει τηλεσίαν τῆς μεταβαλλομένης ἐνεργείας ὡς οὐσία αὐτῆς;

"Ἀκριβῶς εἰς τὴν ἐνστιτούντην καταριένεται ἡ ὄντολογικὴ πλάνη, ἡ ἐμφιλοχροῦσσα εἰς τὴν ἐννοίαν τῆς μονάδος, ἵναν αὕτη νοῆται ως οὐσία σταθερόν. Εἶνε ἀδύνατον ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὰς παραδεδεγμένας βούλητικὰς μονάδας ίδιότητας διαρρέεις ἔκεινον, ὃς ἀποκαλύπτει ἡμῖν ἡ ἡμιτέρα βούληται ἐνέργεια.

Ἐνταῦθα ἡ σχέσις πρὸς μίαν ἐνδελεχῇ βουλητικὴν ἐνότητα καθισταται γνωστὴ εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ σταθεροῦ συνειρμοῦ αὐτῶν τούτων τῶν καθ' ἔκαστα ἐνεργειῶν.

Τὴν εἰς τὰς βουλητικὰς ἐνεργείας ἀμέσως ἀποδιδομένην ἴδιοτει ταύτην μεταβάλλουσιν εῖς τινα ἀνεξαρτήτως τούτων ὑφισταμένην ὀντότητα, ἢτις, ἐπειδὴ οὐδὲν ἔτερον εἶνε εἰμὴ ἡ ὑποστατοποίησις (*Hypostatization*) τοῦ εἰρημένου συνειρμοῦ, οὐδεμίαν ἄλλην δύναται νὰ ἔχῃ ἴδιότητα εἰμὶ τὴν τῆς ἀφηρημένης ἐνδελεχείας, δεδομένων ὅντος ὅτι πᾶσαι αἱ τῆς οὐσίας ταύτης ἐνέργειαι δὲν εἶνε σταθεραί, ἀλλὰ μεταβληταί. Εἶνε φανερόν, ὅτι τοιαύτη τις ὑποστατοποίησις δύναται μόνον νὰ συμβῇ, ὅταν ἀποδιθῇ εἰς τὴν βουλητικὴν ἐνότητα ἡ ἔννοια τοῦ ἔξωτερικοῦ ἀντικειμένου. Πράγματι δὲ ἐν τῷ ἀντικειμένῳ τούτῳ δύναται, κατὰ τὴν μεταβολὴν πασῶν τῶν ἴδιωτητῶν, νὰ ἐναπομενῇ τι, τούτου τὸν δὲ χῶρος, ὅστις περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῷ τὸ ἀντικείμενον. Τούτον, ὅταν νοῶμεν τὰς μονάδας ὡς διηγειῶν δρώσας, ὡς μὴ τοπικὰς (*unrealizable*) καὶ σταθεράς, ἀποδίδομεν εἰς αὐτὰς ἴδιοτει τις, αἵτινες δὲν δύνανται νὰ συνδεθῶσι πρὸς ἄλληλας οὕτε ἀπὸ συγκεκριμένης οὕτε ἀπὸ ἀφηρημένης ἀπόψιψεως. Ἀληθῶς ἡ μητοπειτεικὴ ἔννοια τῆς μονάδος μεταβάλλεται ἐνταῦθα εἰς ἔννοιαν τοῦ ἀτόμου. Τοῦνταντίον οὐδεμίαν δυνάμεθα νὰ ἐγείρωμεν ἐν τῷ θέματι τούτῳ ἐνστιτυσιν, ἐφ' ὅσον ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ διεβλέπομεν μίαν πρὸς ἐπίτευξιν ἐμπειρικῶν σκοπῶν συντελουμένην σύνδεσιν τῆς μεταφυσικῆς βουλητικῆς ἐνότητος πρὸς τὴν ὑλικὴν ἐνότητα τῆς οὐσίας. Ἐὰν δημος λάβωμεν ὥπ' ὅψιν τὴν αὐθιστηρὰν ὀντολογικὴν ἀποψίν, δέον ν' ἀποταχθῶμεν τοιούτων αὐθιστηρῶν κρίσεων, διότι εἶνε παράλογον ν' ἀποδώσωμεν εἰς τὰς ἀρχὰς πάσης ἐνεργείας ἴδιοτητας, αἵτινες δύνανται νὰ ὑπάρξουν πινταχοῦ τὸ πρῶτον ὡς συνέπειαι τῆς ἐνεργείας ταύτης. Ἀκριβῶς δ' εἴναι τῆς αὐτίας ταύτης προέρχεται ἡ ἐσωτερικῆς ἀναγκαιότητος τὸ γεγονός, ὅτι αἱ εἰκασίαι ἡμῶν, αἱ ἀφορῶσαι εἰς τὰς εἰρημένας ἀρχάς, δύνανται νὰ καθορισθῶσι μόνον ἰδεατῶς καὶ ὅτι τοῦνταντίον εἶνε ἀδύνατον νὰ καταστῶσι παρασταταὶ κατὰ τινα οἰονδῆποτε τρόπον. Οὕτως ἀπαστὶ ἡ δυσχέρεια, ἣν νομίζει τις ὅτι εὑρίσκεται ἐν τῇ παραδοχῇ δυναμικῶν καὶ οὐχὶ ὑποστατικῶν ψυχικῶν μονάδων, ὡς τελευταῖων τοῦ εἶναι καὶ τοῦ γίγνεσθαι ἀρχῶν, συνίσταται μόνον εἰς τὴν γνώμην, ὅτι δέον νὰ ἐφαρμοσθῶσιν ἐπὶ τῶν ἀρχῶν, δι' ὧν γίνεται τὸ πρῶτον ἐφικτὴ ἡ εἰς τὰς περιγραμματικὰς ἡμετέρου παράστασις, αὗται αὖται αἱ προηγματικὴ ἡμῶν παραστάσεις.

Ἄλλα καὶ ἀπὸ ἄλλης τινὸς ἀπόφρεως δέον νὰ διαφωτισθῇ η σχέσις τῆς ἐνταῦθα ὑποστηριζομένης δυναμικῆς λύσεως πρὸς τὴν ὑποστατικὴν λύσιν τοῦ ὄντολογικοῦ προβλήματος. Ἐλέχθη ἡδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω, ὅτι μόνη ἡ ἀπόλυτος ἀτομικὴ ἐνότης τῆς βουλῆσεως, ὡς τελικὸν σημεῖον τῆς ἵδεατῶς ἀπαιτουμένης ἀναλύσεως τῆς πραγματικότητος, οὐδεμίαν κέντηται ἀρχικὴν καὶ πιτ' ἀκολουθίαν ἴδιαν πραγματικὴν ὑπόστασιν. Ἡ ἐννοια ἐνὸς «εἰς τὴν πραγματικήν» παρατίθεται ἀπὸ τῆς τοῦ ἀπειρωτικοῦ Μεγάλου, τίθεται καὶ αἴρεται μὲ τὴν παραδοχὴν τῆς ὄντολογικῆς ἐννοίας τῆς οὐσίας. Ἐφ' ὅσον ἴσχει ἡ ἐννοια αὕτη, δέον εἰς πᾶν ὅ,τι δὲν εἶναι οὐσία ν' ἀποδίδεται μόνον παροδική τις σημασία. Ὁθεν, ἐὰν η ἐνότης τῆς βουλῆσεως νοῆται ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὴν ὑποκειμενικωτάτην φύσιν τοῦ βούλεοθαι ὡς οὐσίᾳ, ὁ ιδιομορφισμός τῶν παραστάσεων καὶ πᾶν ὅ,τι γεννᾶται διὰ τῶν παραστάσεων, ἴδια δέ, ὡς εἶναι ἔπειρων, πᾶσα διὰ τῶν παραστάσεων ἀποκαλυπτομένη οὐγολικὴ βουλῆσις, καθίσται ἐν αὐτῷ καθ' εισιτὸν μὴ βιοστατικὸν προῦλον τῆς μνημονεύσιος ὑποστατικῆς βάσεως τῶν πραγμάτων.

Ἀντιθέτως πρὸς ταῦτα, δεικνύει ἡ δυναμικὴ ἐνότης τῆς βουλῆσεως μόνον τὸ τελευταῖον μέλος ἐν τοι τοις ἀπειρῷ σειρᾷ προποτιθεμένων ἐνεργειῶν, αἵτινες ἔχουσι πριγματικότητα μόνον ὡς πρὸς τὴν ἐν ταύταις συντελουμένην σύνδεσιν καὶ ἂν οἱ ἀμοιβαῖοι καθορισμοὶ εἶναι, ὡς εἰκὸς συνφδὰ τῇ ἐννοίᾳ ταύτῃ, πραγματικότεροι ή αὗται αὕται αἱ ἐνέργειαι.

Ο ἀπαντικοῦ ἐν τῇ ἀντιλίψει τῆς πραγματικότητος ἴσχυον κανόν, ὅτι δὲν πρέπει ν' ἀναπληροῦ τις διὰ κενῶν προϊόντων λογικῆς ἀφαιρέσεως τὴν σύνδεσιν καὶ τὴν ἀμοιβαῖαν τῶν γεγονότων σχέσιν, δέον νὰ τηρηθῇ ἐπίσης καὶ ἐνταῦθα. Αἱ ἴδεαι, εἰς ἃς ἀγειρεῖται ἡμᾶς ἡ ὄντολογικὴ παλινδρόμησις, ἔχουν πριγματικότητα μόνον ἐὰν καὶ ἡρ' ὅσον ὀφείλονται νὰ θεωρῶνται ὡς ἐνυπάρχουσαι ἐν τῇ ἀληθεῖ πραγματικότητι. Η ἐν τῷ πνεύματι ανδρεθεῖσα μεταφραστικὴ πραγματικότης συγέδει οὔτως ἢξε διλογίδος πρὸς τὴν ἐν τῇ ἀμέσῳ αἰσθητικῇ ἀντιλίψει δεδομένην ἀπειρικὴν πραγματικότητα. Ὁπος αὕτη ἐμπεριέχει ἐν ἀδιαστάτῳ ἐνότητι βουλῆσιν, συναίσθημα καὶ παράστασιν, οὕτω περιλαμβάνει ἡ ἴδεα τῆς ἐνότητος τῆς νοήσεως καὶ τῆς ὑπάρχεως, εἰς τὴν ἀγεται ἐν τέλει ἡ σύνδεσις, ἡ ἀφηρημένη κατεργασία καὶ ἡ ἴδεα τῆς συμπλήρωσις τῆς αἰσθητικῆς ἀντιλίψεως, πάσας τὰς βαθύτατις, αἵτινες διέρκουσιν ἀπὸ τοῦ δεδομένου μέχρι τῆς τελευταῖς ἐνότητος, τῆς μὴ δυναμένης ν' ἀναλυθῆ πρατείρω. Λιότι η πρὸς τὴν

νπερβασίαν πρόοδος δὲν μποροπεῖ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τῆς πραγματικότητος ή εἰς τὴν κατὰ μυστηριώδη τινὰ τρόπον παραγωγὴν ταύτης, ἀλλ' εἰς τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἀπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς γνῶσεως ἀρχομένου συνειριοῦ τῆς ἐν λόγῳ πραγματικότητος, διπλοῦ ἀρθροῦ ὑπέρ της ἡ φαινομενικὴ ἀντίφασις, ἢ ἐνυπάρχουσα μεταξὺ τῆς πραγματικότητος τῆς αἰσθησιακῆς ἀντιλήψεως καὶ τῆς ἀφηρημένης πραγματικότητος τῆς νοήσεως. Ἡ ἀντίφασις αὗτη αἴρεται, διότι ὑπὸ τῷ φῶς τῶν φιλοσοφικῶν ἴδεων βούλησις καὶ παράστασις ἐμφανίζονται ὡς παρομοίως οὐσιώδη, ἐν τῇ ἔξελιξει αὐτῶν περὶ τῶν συνειριῶν τοῦτον ἐν δλοιλήρῳ τῇ κατὰ ποιὸν ποικιλίᾳ τῶν πραγματικῶν ἐνεργειῶν, ὁ συνειριός ὅμως οὗτος περιορίζεται ἀνταποκρίσεις εἰς τὴν ἔξελιξιν τῆς βούλησεως καὶ τῆς παραπτίσεως τῆς ἀτομικῆς συνειδήσεως. Η ἐπιστημονικὴ γνῶσις ἐμπεριέχει αὐτὸν εἰς τινὰ ἐπέκτασιν, ὑπερστηδῶσαν τὴν ἀτομικὴν συνειδήσιν. Ήνεκεν ὅμως τοῦτον περιέρχεται εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως ἀναπληροῦ τὰς ἀληθεῖς τῶν πραγμάτων σχέσεις δι' ἀπλῆς τινος τυπωτῆς (εἰδολογικῆς) τάξεως στοιχείων, ἀπερ δὲ σχετίζονται ἐσωτερικῶς πρὸς ἄλληλα καὶ ἀτινα συνεπῶς νοοῦνται ὡς ἀμετάβλητα.

Ἐν τῇ φιλοσοφικῇ τοῦ κόσμου ἀντιλήψει, τῇ συνδεούσῃ εἰς τελικὰς Ἰδέας τῆς ἐνότητος τὸ περιεχόμενον τῶν ποσμολογικῶν καὶ τῶν ψυχολογικῶν ἴδεῶν, κατὰ τὴν ἔννοιαν τῶν ἐν τῇ ἐμπειρίᾳ ἀρχομένων συνδέσεων καὶ ἀνιελύσεων, συμπληροῦνται ἀμφότεραι αἱ εἰρημέναι ἀπόφθεισ. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ φιλοσοφικὴ ἀντιλήψις αὕτη θεραπεύει τὴν ἀνάγκην τῆς ἐνότητος καὶ ποιεῖται σύναψις ἐκποδῶν τὴν ἔηράν καὶ λυπηράν κοσμοθεωρίαν ἔκεινην, ήτις, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς καθαρᾶς ἐπιστημονικῆς τοῦ κόσμου ἀντιλήψεως, διαβλέπει εἰς τὴν ἔξωτερην διάταξιν καὶ εἰς τὰς ἔξωτερικὰς τῶν πραγμάτων σχέσεις τὴν ἀληθῆ οὐσίαν αὐτῶν. Λιότι αὕτη ἐνισχύει τὴν πίστιν εἰς τὸ διτὶ ἡ ποσμικὴ μηχανὴ εἶνε μόνον τὸ ἔξωτερον περιαλιγμα, ὅπισθεν τοῦ δποίου πρύπτεται πραγματική τις δρᾶσις, δύναμις δημιουργός, τάσις τις, συναίσθητια καὶ αἰσθησις, παρομοία πρὸς ἔκεινην, ἡς λαμβάνομεν συνείδησιν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς.

Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην οὐχὶ ὡς ἀδρανοῦσα εἰκὼν μᾶς ἐκτὸς ἐαυτοῦ ἐνυπάρχουστης οὖσίας, ήτις ἵσταται πρὸς αὐτὸν ἀντιμέτωπος ἐν ἀναστατικῇ ἀπομονώσει, ἀλλ' ὡς συμπράττουσα δύναμις, ὡς ἐν τῶν ἀπειρῶν ἐν τῷ σύμπαντι συνδετικῷ σημείων, ἐν οἷς ἡ γένεσις καὶ ἡ δρᾶσις τοῦ πνευματικοῦ κόσμου ἐνοῦνται

εἰς σταθερὸν καὶ σκόπιμον συνειδημόν, εἶνε τὸ ὄνθρωπινον πνέμα ἀληθῆς «Μικροφορμός», ἐν τῇ ἐσωτερικῇ ἀνελίξει τοῦ ὅποιου ἔγκατοπτρίζεται ἡ ἔξελιξις τοῦ σύμπταντος.

Ἄντο τοῦτο τὸ σύμπταν δὲν δυνάμεθα νὰ νοήσωμεν τελεῖως οὔτε διὰ τῆς αἰσθησιακῆς ἀντιλήψεως οὔτε διὰ τῆς νοήσεως. Οὐχ ἥπτον δέον νὰ προσεπινοῦμεν αὐτὸν ἐν ἑκάστῳ ἴδιαιτέρῳ περιεχομένῳ τῶν καστικῶν ἐνεργειῶν, διότι ἐν τῇ ἰδέᾳ τοιούτου τινὸς Συνόλου οἱ μερικοὶ σκοποὶ τῆς καστικῆς δράσεως λαμβάνουσι τὸ πρῶτον σταθερὸν ἀξέιν.

3. Καθολικὴ ἴδεα τῆς ἐνότητος.

Ἔναντι τοῦ ἀπειρωτικοῦ Μικροῦ ἵσταται, καὶ ὡς πρὸς τὸ ὄντο-λογικὸν πρόβλημα, τὸ ἀπειρωτικὸν Μέγα. Ἔναντι τοῦ ξητήματος, τοῦ ἀφορῶντος εἰς τὴν τελικὴν τοῦ εἶναι ἐνότητα, εὑρηται τὸ ξητήμα, ὥπερ ἀπετεί τοῦ συνόλου παντὸς εἶναι. Τὸν τρόπον, καθ' ὃν τὸ ξητήμα τοῦτο παραπομάζεται ἐντὸς τῶν καθολικῶν ψυχολογικῶν ἴδεῶν καὶ καθ' ὃν λαμβάνει συγχρόνως μίαν τὸ θεωρητικὸν διαφέροντων ὑπερπτηδῶν πατεύθυνσιν ἐν τῇ σφραγὶ πρακτικῶν ἴδεῶν καὶ ἴδεωδῶν, ὥπερεξαμεν ἢδη ἐν τοῖς ἀνατέρῳ. Η πρωτικὴ στοιχειώσις αὗτη ὑπερβιάλλει ἐν γένει κατὰ τοιούτον τρόπον τὴν περιεσκεμμένην θεωρητικὴν ἔρευναν, ὥστε εἴτε αὕτη διιγωθεῖται ὡς δικαιίου, εἴτε ἡ νόησις μὴ λαμβάνουσα ὑπ' ὄψιν τὸ λοιπὸν τῆς φιλοσοφικῆς γνώσεως συστατικὰ στοιχεῖα δικιλουθεῖ μόνον τὴν ἕψιστην ἴδεαν ταύτην, Ἐν τούτοις ἔργον τῆς μεταφυσικῆς δὲν εἶναι ἡ ἀπόδειξις τῆς πρωτικῆς ἀξίας τῶν ἴδεῶν ἐκείνων ἡ τῆς ἀπολύτου αὐτῶν ὡς πρὸς τὸν ὄνθρωπινον βίον ἀναγκαιότητος. Τὸ θέμα τοῦτο δέον νὰ καταλίπῃ ἐντελῶς ἡ μεταφυσικὴ εἰς τὰ πεδία ἐκεῖνα, ὥπερ διοχολοῦνται εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν φιλοσοφικῶν ἴδεῶν. Η μεταφυσικὴ δέον νὰ κατανοήσῃ μόνον τὴν ἀνάγκην τῆς γενέσεως αὐτῶν καὶ νὰ ὑποδείξῃ εἰς ποῖον αμφεῖον κείνεται τὰ ἐλατήρια, ὥπερ ἀγουσι πρὸς ταύτας, δις πρὸς συμπληρώσεις τῆς δεδομένης πραγματικότητος.

Κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην δέον νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ἐνταῦθι, διὶ τὸ ξητήμα, ὥπερ ἀφορᾶ εἰς τὸ σύνολον παντὸς εἶναι, καθισταται τὸ πρῶτον ὄντολογικὸν πρόβλημα, διὰ τῆς ἀνάγκης τῆς ἔρσεως τῆς μονομεροῦς καστικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀπόφεως καὶ διὰ τῆς συνδέσεως ἀμφοτέρων τῶν ἀπόψεων τούτων εἰς ἀρμονικὴν ἐνότητα. Πλὴν, ἡ ἀνάγκη αὗτη γεννᾶται ἐνταῦθια ἐν τοῦ γεγονότος, διὶ ὁ μεταξὺ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος συνειρμός,

ὅστις ὡς πρὸς τὸ ἀτομικὸν εἶναι ἐπέβαλλε τὴν ἀρσιν τῆς μεταξὺ ἀμφιφοτέρων τῶν ίδεων τούτων ἐνυπαρχούσης διαφορᾶς, γίνεται, μιλονότι ὑπὸ διαφοροῦ μορφῆν, — ἀντιληπτὸς καὶ αὐθις κατὰ τὴν μελέτην τοῦ μεταξὺ τῶν φυσικῶν φαινομένων καὶ τοῦ πνευματικοῦ βίου ἐνυπάρχοντος συνειδοῦ. Φύσις καὶ πνεῦμα δὲν συνδέονται διὰ τῆς ἀδιασπάστου σχέσεως ἐκείνης, ἢτις ἀποτελεῖ τοῦ δρῶντος προσώπου τὴν ἐνότητα, δεδομένου δτι τὴν διαδρομὴν τῶν κοινωνῶν ἐνεργειῶν ἐν τῇ γενικωτάτῃ αὐτῆς κανονικότητι δυνάμεθα γὰρ παρακολουθήσωμεν ἀνεξαρτήτως τῆς ὑπάρχειας φυσικοῦ τίνος βίου. Ἐν τούτοις δημοσίᾳς αἱ σχέσεις τῶν ἀτομικῶν πνευμάτων, ἐξ ὅν πιγίζει τῇ καθολικῇ τοῦ πνευματικοῦ βίου ἔξελεξις, μετο’ ὅλων τῶν ἐπὶ τοῦ ἀτόμου ἐπενεργειῶν αὐτῆς, συνδέονται πανταχοῦ πρὸς φυσικοὺς ὕρους καὶ ἀντεπιδρῶσιν αὐθις ἐπὶ τῆς φύσεως, ἐξαναγκάζουσαι διηγεκῶς ταύτην εἰς τὴν ἐκτέλεσιν πνευματικῶν σκοπῶν.

Τὰ ξῆρα περιορίζονται εἰς τὴν χρῆσιν τῶν ίδεων αὐτῶν δργίανσιν, ἐνῷ ἥδη δὲ κατὰ φύσιν ἀνθρώπος ἐφευρίσκει πληθὺν ἐργαλείων, δι’ ὃν πλεῖστα ἀντικείμενα τῆς φύσεως καθίστανται ἔδια αὐτοῦ δργανα· ἀπό τοῦ πολιτισμοῦ τὸ ἔργον ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν βαθμιαίαν τελειοποίησιν τῆς δργανώσεως τῆς περιβαλλούσις ἡμᾶς φύσεως, ὑποβαλλομένων τῶν φυσικῶν δυνάμεων ἵππο τὸ πράτος τῆς ἀνθρώπινης βιουλήσεως καὶ ὑπερνιψιμένων τῶν εἰς τὴν ἐκτένειν τοῦ σκοποῦ τούτου ἐπιπροσθούντων καλυμάτων.

Ο τελευτὸς καταριανῆς σκοπὸς τῆς ὁπῆς ταύτης εἶνε τῇ καθυπόταξις τῆς Γῆς, ἣ μεταβολὴ τῆς κοιτίδος ταύτης τῆς ἀνθρώποτητος, ἥτις διὰ τῶν δρῶν τῆς θαυμῆς ὑπάρχειας παρέσχε τῷ ἀνθρώπῳ τὴν ίδιαιτέρων πνευματικὴν καὶ σωματικὴν αὐτοῦ ὑφῆν, εἰς κραταιὸν δργανον, συγκειμένον ἐξ ἀπείρων ίδιαιτέρων δργάνων. Ἐγγονεῖται οὖκοθεν, δτι τῇ μεταφυσικῇ ἐρμηνείᾳ τῆς ἐνεργείας τιεύτης τῆς ἐξελίξεως δέον νὰ συνδέεται πρὸς τὰ συμπεράσματα τῆς ἀτομικῆς ἐποικείας. Διότι πρόκειται, ὡς πρὸς τὴν ἐνέργειαν ταύτην, μόνον περὶ ἀναπτύξεως τίνος μιᾶς ἥδη τῇ ἀτομικῇ βιουλήσει ἐμφύτου δργανωτικῆς δυνάμεως, ἥτις βαίνει παραπλήσιος πρὸς τὴν ἐξέλιξιν ὑπερτέρων βιουλητικῶν μορφῶν. Ἀλλὰ βεβαιώσ εἰς οὐδὲν Οὐδὲ καταλήξωμεν λογικὸν συμπέρασμα, εἰν, παρορῶντες τὰς οὐσιώδεις διαφορᾶς, αἵτινες ἐνυπάρχουσιν εἰς τὰς διαφόρους θεοτυμᾶς τῶν σειρῶν τούτων, μεταφέρωμεν τὴν σχέσιν τῆς φυσῆς ἀρδὸς τὸ σῶμα ἐπὶ τοῦ σύμπαντος, ὡς τοῦτο συμβαίνει ἐν τῇ ὑπὸ στοιχίας μορφᾷς διαπλασθείσῃ ίδεα

μιᾶς ποσμικῆς ψυχῆς, καθὼς ἐπίσης ἐν ταῖς κοσμιοθεωρίαις ἔκειναις, αἵτινες εἴτε προϋποθέτουν τὴν ὑπαρξίν ἀρχικῆς τινος πνευματικῆς ἀρχῆς, ὑψίστης τινὸς μονάδος, ἢτις εἶναι μὲν διάφορος τῶν ἀτομικῶν πνευμάτων, ἐπιδρᾷ ὅμως ἐπὶ ταῦτα καὶ εἶναι κατά τινα τρόπον παρεμπερόης πρὸς αὐτά· εἴτε θεωροῦσι τάτομικὰ πνεύματα ὡς σπινθῆρας ἢ ὡς ὅργανα διητιονογικοῦ τινος κοσμικοῦ πνεύματος.

"Απαντά τὰ φιλοσοφικὰ συστήματα ταῦτα σφάλλονται κατὰ τοῦτο, ὅτι ἀναπληροῦσι τὴν πραγματικῆς συντελεσθεῖσαν, ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἀρροφηθεῖσαν καὶ ἐν τῇ κατεύθυνσει αὐτῆς συνεχισθεῖσαν πρόδον διά τινος ἀναλογίας, μὴ ἐρειδομένης ἐπὶ τῆς εὑρέσεως πραγματικῶν σχέσεων, ἀλλ' ἐπὶ τῆς προϋποθέσεως, ὅτι ἡ ἀπειρος ποικιλία τοῦ κόσμου στηρίζεται ἐπὶ ἐνιαίας τινὸς ἀρχῆς. Πρὸς διαμόρφωσιν τῆς ἀπολύτως φανταστικῆς ἰδέας ταύτης λαμβάνεται ὡς παράδειγμα ἡ ἐν τῇ προσωπικῇ βουλήσει ἐνυπάρχουσα ἐνότης. Πρὸς ἀποφυγὴν τῆς πλάνης ταύτης μᾶς ὑπολείπεται μία καὶ μόνη δόδος, ἵγουσαι εἰς γενικήν τινα ἰδέαν, ἀποκαθιστῶσαν τὴν ἐνότητα τοῦ ἐλεπιρικοῦ συνειδομοῦ. "Η δόδος αὕτη ἔγκειται ἐν τούτῳ, ὅτι ἡ διὰ τῆς καθολικῆς ψυχολογικῆς προσδοσού μορφωθεῖσα ἀντίληψις συμπληρώσται διὰ τῶν συμπερασμάτων τῆς ἀτομικῆς δυτολογικῆς παλινδρομῆσεως. "Ως ἀπεδειχθῆ ἐν τοῖς ἀντέροι, ἡ πνευματικὴ ἐνότης, ἥτις δέον νὰ προϋποτίθεται ἐν ἕκαστῃ ἀτομικῇ, στενωτέρᾳ ἢ εὐρυτέρᾳ πνευματικῇ ἔξελέσει, δὲν δίδεται συγκεκριτημένη ἐκ τῶν προτέρων, ἀλλ' ἀναπτύσσεται μικρὸν καὶ κατ' ὅλον, προσεγγίζει δὲ ἐν τῇ διαδρομῇ τῆς ἡθικῆς ἔξελέσεως τῆς ἀνθρωπότητος ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον εἰς τὸ ὄριον τῆς πραγματοποίησεως της. Οὗτος ἡ εἰρημένη ἰδέα τῆς ἐνότητος μεταβιβέλλεται εἰς ἡθικὸν ἴδεωδες, ὥπερ, αὐτὸν καὶ ἔκειτο, δὲν εἶναι ἀπολύτως, ἀλλὰ σχετικῶς ἀπειρον, διότι, ἔγκειται τῶν φυσικῶν τῆς ἀνθρωπίνης δράσεως ὄρων, περιορίζεται εἰς προδικεγματικά τινὰ ὄρων. Οὐχ ἥττον τὸ ἐν λόγῳ ἴδεωδες δέον νὰ θεωρῆται ὡς πραγματικὸς ἐφικτὸν καὶ νὰ καταβάλλεται διηγεκτὸς πρὸς ἐκτενέσιν τούτου δλόκληρος ἡ δύναμις τῆς ἡθικῆς δοπῆς. "Η ἀντίληψις αὕτη τῶν πραγμάτων διετῶς συμπληρώσται ὑπὸ τῆς δυτολογικῆς τῶν ψυχολογικῶν ἴδεῶν συνεπικουρίας. Πρῶτον, διότι αὕτη δεικνύει, ὅτι φύσις καὶ πνεῦμα διαποχωρίζονται ἀπ' ἀλλήλων μόνον ἐν τῇ παραστάσει καὶ ἐν τῇ εἰς τὴν παράστασιν προσαρμοζομένῃ ἀφηρημένῃ ἀναλύσει, ἐνῷ ὡς πρὸς τὰς ἐκ τῶν ἐννοιῶν ἔξελιχθεῖσας φιλοσοφικὰς ἰδέας φύσις καὶ πνεῦμα ἐπανάγουσιν ἥμας εἰς συνδεδεμένας μετ' ἀλλήλων

ἀρχάς, ήτοι εἰς πληθύν τινα ἀμοιβαίως προσδιοριζομένων βουλητικῶν μονάδων. Οὗτοι φύσις καὶ πνεῦμα μεταβάλλονται εἰς συστατικὰ στοιχεῖα μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς πνευματικῆς ἔξελίξεως. Κατὰ τὸν τρόπον τοῦτον ἡ δυτολογικὴ ἀντίληψις τῶν πραγμάτων συμβίαλλεται εἰς τὴν ἀκριβεστέραν κατανόησιν τῆς ἀνελίξεως ἐκείνης τῆς βουλήσεως, ήτις, ἀγούσι εἰς ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον περιεκτικοτέρας βουλητικὰς μονάδας, τερματίζεται, ἀφορμιωμένη ἐκ τῆς ἐμπειρίας, εἰς τὴν ἴδεαν ἐνιαίας τινὸς συνολικῆς βουλήσεως, περιβαλλούσιης τὴν ἀνθρωπότητα. Ἡ προσωπικὴ ἀτομικὴ ἄντιληψις, ήτις, ὡς πρὸς τὴν καθαρὰν ψυχολογικὴν ἀντίληψιν, εἶναι τῇ τελευταῖα ἀτομικὴ ἀφετηρία τῆς ἔξελίξεως, μεταβάλλεται εἰς ἀπλοῖν τι μεταβατικὸν μέλος, ὅπερ ὅμως ἔχει ὑψηστὴν σημασίαν ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτοῦ, καὶ ὅπερ ἐκ τῶν τελευταῖων σπουδαστικῶν μονάδων ἀφορμώμενον ἀγει εἰς τὴν σύνδεσιν αὐτῶν εἰς ἴδεατὴν ἐνότητα. Πᾶν δὲτι ἀναπτύσσεται εἰς τὰς ἀγωτέρας πνευματικὰς μονάδας προεικονίζεται ἥδη εἰς τὰς θεμελιώδεις ἴδιότητας τῶν τελικῶν μονάδων, εἰς τὴν βουλήσιν καὶ εἰς τὴν διὰ τῆς ἀλληλεπιδράσεως τῶν βουλήσεων προκύπτουσαν αἵσθησιν. Εἴτε δὲ εἰσέρχεται εἰς νέον τι φῶς ἡ δργανωτικὴ ἐνέργεια, δι' ἣς τὸ ἀνθρώπινον στενήμα δημιουργεῖ δργανα, ἀνευτῶν διπολῶν οὐδὲ ἦτο ἀδύνατον νὰ συντελεσθῇ ἡ ἔξελιξις περιεκτικοτέρων μονάδων. Τὰ ἔξωτερικὰ ταῦτα δργανα συνίστανται τόσον δλίγον ἐκ τίνος καθ' ἑαυτὴν τελείως ἐτερογενοῦς οὖσιας, ὃσον καὶ τὰ μέλη τοῦ ἴδιου σώματος. Ἐπειδὴ δὲ τὰ ἐν λόγῳ δργανα, χρησιμοποιούμενα πρὸς ἐπίτευξιν πνευματικῶν σκοπῶν ἔχοντες μεταβαίνεται αὐτὰ καθ' ἑαυτά, ἐπιστρέφουσι πάλιν ἀκόμη περισσότερον εἰς τὴν ἴδιαν ἑαυτῶν φύσιν. Οὗτοι τάσσονται ταῦτα κατὰ τὴν αὐτὴν συνδιάταξιν, ήτις ἐν ἀνωτέρῳ τινὶ βαθμίδι ἀναγράνεται εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁπως ἀντανθεῖ ἡ προσωπικὴ ἀτομικὴ βουλήσις προσαρμόζεται εἰς τινὰ συνολικὴν βουλήσιν, ἢν τις ἔξυπηρετε, οὗτοι καὶ ἡ ἐσχάτη ἀτομικὴ βουλήσις δεσπόζει ἥδη ἀπειρῶν βουλητικῶν στοιχείων, τοῦτο μὲν διὰ τῆς ἀμέσου πρὸς ταῦτα ἀλληλεπιδράσεως, τοῦτο δὲ διὰ τοῦ ἔμμεσου κράτους, εἰς δὲ προσταθεῖ νὰ ὑποβάλῃ αὐτὰ διὰ τῆς δράσεώς της.

“Οπως αἱ ψυχολογικαὶ ἴδεαι ὑπῆρξαν μέχρι τοῦδε αὐθεντικαὶ διὰ τὴν περαιτέρω τοῦ δυτολογικοῦ προβλήματος πρόδοτον, οὕτως ἀναφραίνεται γῦν ὡς προσδιοριστικὴ ἡ κοινωνικὴ ἴδεα τοῦ ἀπειρον, ήτις ἀπαιτεῖ τὴν ὑπόστασιν ἐνὸς ὅπερ τοὺς ἔξωτεροις τοῦ ἥθικοῦ ἴδεωντος ὅρους ἐκτεινομένου ἰρυσικοῦ συνειδητοῦ.

"Εάν ήμεθα μόνον πνευματικά δύναμις, δην ή νόησης δὲν θὰ έξετείνετο υπέρ τὴν μετ' ἄλλων πνευμάτων σχέσιν ἡμῖν, ή ἂν δὲν διηγούγετο πρὸ τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν δικόμιος τῶν ἀστέρων, οὐδέποτε θὰ ἡδυνάμεθα νὰ φαντασθῶμεν, διτὶ δικόμιος κόσμος, ἐν ᾧ ζῶμεν, πινούμεθα καὶ ἔστιμεν, δὲν ἀποτελεῖ τὸν κόσμον σύμπαντα. Ἐνταῦθα ὅμως ή κοσμολογική ἵδεα τοῦ ἀπείρου υπερπηδῆ, — καθ' οἰανδήποτε καὶ ἐν παραπολουθήσισι μεν αὐτὴν κατεύθυνσιν, — τὰ ἥδη μὲν προτειχῆς ἀπόφεως χαραχθέντα δρα. "Η πιθανότης, ὅτι δικόμιος πνευματικὸς ἡμῖν κόσμος ἀποτελεῖ τὸ σύνολον ὀλοκλήρου τοῦ πνευματικοῦ εἶναι, καθίσταται ἐλαχίστη. "Εὰν ὅμως δικόμιος πνευματικὸς κόσμος δὲν ἀποτελῇ δύναμις τὸ σύνολον πάσις πνευματικῆς υποστάσεως, δέοντα δια, — καθ' ὃν τρόπον ή ψυχολογική ἔννοια τῆς ἐνότητος υπῆρχεν αὐθεντική ὡς πρὸς τὴν φυσικὴν ἐξέλιξιν τῶν γηγένων φαινομένων, — ή κοσμολογικὴ τῆς ἐνότητος ἔννοια καταστῆσθαι προσδιοριστικὴ ὡς πρὸς τὴν αὐτόθι περιθεῖσαν ίδειν τῆς πνευματικῆς ἐξέλιξεως. "Ἐνεκεν τούτου βλέπομεν ἐνταῦθα, ὅτι εὐρισκόμεθα μετὰ τοῦ ἡμετέρου ἡθικοῦ ίδεωδους τῆς ἀνθρωπότητος, πρὸ ἐνὸς Βαρύθρου, υπέρ τὸ οὐτοῦ οὐδεμία γέφυρα φιλονεκτική δυναμένη νὰ δδηγήσῃ ἡμᾶς ἀσφαλῶς.

Οἰανδήποτε καὶ δύνηθῶμεν ν' ἀστιήσισι μὲν τὴν ὁργάνωσιν τῆς περιβαλλούσης ἡμῖν φύσεως ἐπιδρασιν, θὰ κατισχύσωσιν ἐν τέλει αἱ ἀδυσώπηται φυσικαὶ διηγέμεις, αἵσινες εἰναι ἀπειρως πραταιώτεραι τῆς ἐνεργείας τῆς ἀνθρωπότηντος βουλίσεως καὶ δὲν ἀκόμη αὔτῃ νοηθῇ ὡς μία καὶ μόνη ἐνότης. "Η ἐξέλιξις τῆς Γῆς, ὡς κοιτίδιος τῆς νῦν ζώσις ἀνθρωπότητος, ἔσχεν ἀρχήν τινα καὶ θὰ ἔχῃ κατ' ἀκολουθίαν καὶ τι τέρμα. Τότε τί θὰ σημεῖ; "Τὸ ζήτημα τοῦτο εἶναι βεβαίως περιττόν, ἕάν νις θελήσῃ νὰ διαμορφισθῇσῃ δι' αὐτοῦ τὴν ἀναγκαιότεραι πάντων τῶν ἐλατηρίων τῆς δράσεως ἐκείνης, ήτις σχετίζεται πρὸς τὸ ίδεωδες τῆς ἀνθρωπότητος. Μολονότι τὸ ίδεωδες τούτο εἶναι πατέ τὴν φύσιν του μόνον σχετικῶς ἀπειρον, εἶναι ὅμως ἀναμφιβόλως ἀναγκαῖον, διότι πάντες οἱ δρόι τῆς ἐξέλιξεως τῆς ἀνθρωπότηντος βουλίσεως ἀποβλέπουσιν εἰς τοῦτο. "Απὸ τῆς ἀπόφεως ὅμως τῶν γενικῶν φιλοσοφικῶν ίδεῶν δὲν εἶναι περιττὸν τὸ ὅηθὲν ζήτημα, δὲν εἶναι δὲ τοιοῦτον καὶ δισον ἀριθμῷ εἰς τὸ ἡθικὸν ίδεωδες. Καθ' ὃν τρόπον αἱ ίδεαι ἐκεῖναι ἀπαιτούσιν, ὅπως πᾶσι πρώτοις ἐκτείνεται υπέρ πᾶν δριον μέχρι τῆς ἀποκτήσισεως τελικῆς τινος, ἀνυπερβλήτου ίδεις τῆς ἐνότητος, οὗτως ὀξιοῦ τὸ ἡθικὸν ίδεωδες, ὅπως οὐδεμία ποτὲ ἀμφιβολία ἔγερθῇ ὡς πρὸς τὴν ὀξεῖαν αὐτοῦ,

ἵτις είνε πολὺ υπερτέρα δύλων τῶν καθαρῶς ίδιοτελῶν δοκῶν. Τοῦτο δημιώς δὲν θὰ ἥτο δυνατὸν νὰ συμβῇ, ἐὰν κατίσχουεν ἡ σκέψις, διτὶ οἱ τελικοὶ ηθικοὶ σκοποὶ τῆς ἀνθρωπότητος δὲν εἶνε διλιγότερον ἔφεροι τῶν σκοπῶν τῆς ζωῆς τῶν ἀτόμων, οἵτινες ἔχουσιν μέσαν σταθεράν, μόνον ἐφ' ὅσον χρησιμεύουσιν ὡς μέσα πρὸς ἐπίτευξιν μονιμωτέρων σκοπῶν.

4. Σχέσεις τοῦ διντολογικοῦ προβλήματος πρὸς τὰς ηθικὰς καὶ φρονευτικὰς ίδεας.

Οἱ τιλλογιστιοὶ οὗτοι δεικνύουσι τὴν ὑπαρξίαν κενοῦ τινος, ὅπερ δὲν ἐπρεπε νὰ συμπληρωθῇ εἰς τὴν ἀνιστέρω γενομένην τῶν διντολογικῶν ίδεων μελέτην, διότι ὑφίσταται ἡδη ἐν τῇ προόδῳ τῶν Ἐνταῦθαι αὐθιντικῶν ψυχολογικῶν ίδεων. Η ἐνότης δηλαδὴ, εἰς ἣν τερματίζονται αἱ ίδεαι αὕται, δὲν εἶνε ἐκ τῶν προτέρων δεδομένη, οὐδὲ καθ' ὑπόθεσιν ἀποδεκτή, ἀλλὰ μορφοῦται **μικρὸν καὶ κατ'** **δλιγον** εἶνε συνέπεια, προκύπτουσα ἀναγκαῖως ἐκ τῆς πρός τινα. Ισοπέδωσιν τεινούσης πολλαπλότητος. Εἰς τὴν ὁμοειδῆ φύσιν τῶν βουλητικῶν μονάδων, αἵτινες συμμετέχουσι τῆς ἔξελλεως ταύτης, εἶνε μὲν δεδομένος γενικῶς τις ὅρος, διὸ ἀναγκαῖως ὀφεῖται τις νὰ παραδεχθῇ ὡς ὑπάρχοντα, τεθέντος διτὶ ἐκ πλήρως ἀνομοίων στοιχείων οὐδεμίᾳ ἐνότης δύναται επειδὲ νὰ συγκροτηθῇ· τὸ διοειδὲς δημιούργος τῶν στοιχείων δὲν δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἀποχρῶν λόγος τοῦ εἰρημένου ἀποτελέσματος καὶ πάντης τῆς εἰς τοῦτο ἀγούσης ἔξελλεως. Διότι τὸ διοειδὲς τοῦτο τῶν στοιχείων θὰ εἴνε δυνατὸν νὰ ἐκτείνεται ἐπ' ἄπειρον χωρὶς νὰ προκύπτῃ ἐξ αὐτοῦ μεταβολή τις ἐν τῇ πρὸς ἄλληλας σχέσει τῶν βουλητικῶν μονάδων. "Οτι δύντως οὐδεμία σταθερότητος ὑπάρχει ἐν τῇ σχέσει ταύτη διηγάμεθα τότε μόνον νὰ νοήσωμεν, διτὸς τοῦ ὁμοειδοῦς τῶν στοιχείων ὅρου, προϋποθέσωμεν τὴν ὑπαρξίαν ἄλλης τινὸς αἵτινος, συναδούσης πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα, διότι μέλλει νὰ ἐπιτευχθῇ. Ἐπειδὴ δὲ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα, δύτερο μέσιον ἐν τῇ στολυοχιδεῖ πάντης στενευματικῆς ἔξελλεως ὑποστάσει, εἶνε ἡ πλιήρης ηθικὴ ἐνότης τῆς ἀνθρωπότητος, ἢ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο ἐπιφέρουσα αἵτινα δύναται επάλιν νὰ νοηθῇ ὡς ἔγιαία. Σύναμα δὲ διευρύνεται ἐπ' ἄπειρον τῇ περιοχῇ τῆς τοιούτῳ τρόπῳ πτηθείσης διντολογικῆς ίδεας ἔναντι τῆς ψυχολογικῆς, ἵτις δέον ν' ἀνταποκρίνεται πρὸς ταύτην ὡς ἀποτέλεσμα, διότι πρὸς τὴν γεωγενερωτήν ἀποφίνεται, ἐν ᾧ περιορίζεται τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ίδεως, ὀντιτίθεται ἡ **κοσμοκεντρική**. Ἀπὸ τῆς τελευταίας